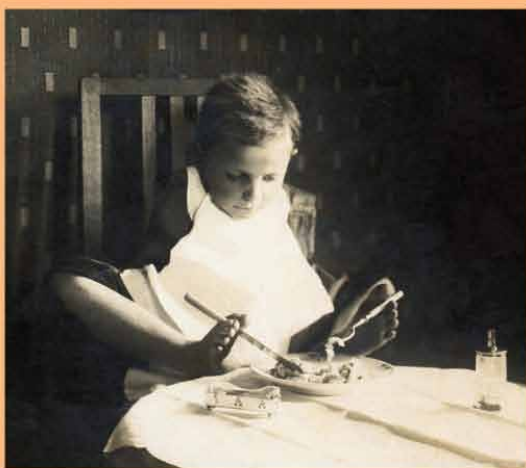

R I C H A R D S O B O T K A

Bezruký Frantík

Richard Sobotka

Bezruký Frantík

ŽIVOTNÍ PŘÍBĚH FRANTIŠKA FILIPA

2013

ZAR

*Věnováno všem, kteří nesložili zbraně odvahy dřív,
než se je pokusili vytasit.*

Tato kniha mohla být vydána díky laskavé podpoře
obce Jamné nad Orlicí
a Speciální školy Beroun, ul. K. Čapka 1457.

© Richard Sobotka, 2003

Photos © Richard Sobotka, 2003

Cover © Jakub Sobotka, 2003

Graphic art © Dušan Žárský, 2013

Veškerá práva vyhrazena. Žádná část tohoto díla nesmí být reprodukována ani elektronicky přenášena či šířena bez předchozího písemného souhlasu majitele autorských práv.

Richard Sobotka

BEZRUKÝ FRANTÍK

Sazba: Dušan Žárský

Obálka: Jakub Sobotka, na obálce fotografie z archivu autora

Fotografie: Richard Sobotka, historické snímky archiv Zdeňka Valáška z Prahy, archiv Miluše Filipové z Jamného nad Orlicí a archiv autora

Vydání druhé, v elektronické podobě a v ŽÁR první

Vydal Dušan Žárský – ŽÁR, info@zar.cz

v roce 2013

ISBN 978-80-86725-19-2

PROLOG

Ještě v 60. letech 20. století tu a tam proskočila zprávička o bezrukém Frantíkovi. Ačkoliv se narodil bez rukou, dokázal psát na psacím stroji, který byl v té době sám o sobě technickou vymožeností, uměl řídit automobil, pil kávu ze šálku a uměl mnoho dalších věcí – to vše pouze nohama.

Měl také velmi úhledný rukopis – vlastně nohopis, za který by se v jeho době nemusel stydět žádný úředník a jakým dnes, v době počítačů, neumí napsat jediný řádek už málem vůbec nikdo. Uměl psát nohou na školní tabuli, svedl si sám zapnout pod krkem knoflíček košile, podnikal, přispíval do novin a dokonce napsal několik knih.

To vše dokázal člověk, o kterém krátce po jeho narození zvažovali, zda by mrzáčka nebylo lepší utratit, tak jako se topí kořata, a jen matčina láska bezruké nemluvně zachránila.

Díky své houževnatosti a svému umění se vymanil osudu věčně strádajícího žebráka. Ale vymkl se také lákadlu varietních vystoupení, třebaže mu agenti od nejtělejšího dětství nabízeli dobře honorovaná angažmá po celé Evropě i v zámoří, poměrně snadnou obživu a vcelku bezstarostný život.

Sotva se postavil na nohy, rozhodl se jít vlastní cestou.

Přesto se už za svého života stal jakousi atrakcí. A takto je povšechně chápán podnes – pokud se vůbec ještě najdou lidé, kterým připomínka bezrukého Frantíka není úplně cizí. To, jak bezruký Frantík ve skutečnosti žil, nikoho příliš nezajímalo. Jeho skutečné životní osudy dokonce neznají ani pamětníci a pro současníky není ničím víc než stručnou zmínkou v encyklopedickém slovníku. I ti, kteří se s bezrukým Frantíkem setkali, však většinou neznají jeho pravé jméno – František Filip.

A přece se bezruký Frantík stal ve své době pro mnohé příkladem životní energie člověka, jehož heslem bylo: „Chci, a proto umím.“ Svědčí o tom děkované dopisy, které mu lidé po zhlédnutí jeho vystoupení posílali.

Houževnatost, s jakou František Filip dokázal navzdory osudu využít všech možností, které mu život poskytl, může být příkladem

i dnes pro mnohé. Zvláště pro ty, kteří už po malých nezdarech podléhají beznaději, jež je vhání do bezvýhodných životních situací, často až po krajní mez.

Bezruký Frantík si života vážil jako daru nejcennějšího. Po celý čas, který mu byl na tomto světě dopřán, se snažil využít téměř každou minutu v maximální možné míře.

Při pátrání po osudech bezrukého chlapce jsem navštívil místa, kde František Filip prožil svůj život. Jeho rodnou obec Jamné nad Orlicí, Jedličkův ústav i někdejší Bakulův ústav v Praze. Místa, kde pobýval a podnikal. I poklidnou Mášovu ulici v Brně, kde po předchozích rušných a nesnadných letech posléze strávil téměř polovinu svého života a kde nakonec také svůj život dožil. Nachází se poblíž hotelu Continental. Má pěknou sadovou úpravu a jako by neměla nic společného s nedalekou rušnou třídou. Odtud z bytu jednoho postaršího činžovního domu bezruký Frantík odcházel, nebo odjížděl ve svém automobilu značky Ford, pozdravován v ulicích Brňany, neboť všichni jej tady znali, do kanceláře řídit svůj poslední podnikatelský projekt, který definitivně uzavřely až politické a společenské proměny po únoru 1948.

Také jsem navštívil místo jeho posledního odpočinku na brněnském Ústředním hřbitově.

Nikdy jsem bezrukého Frantíka nepotkal. Přesto mne zaujal tím vším, co jsem se o něm dověděl. Teprve však při hledání a pátrání po jeho osudu začal přede mnou pozvolna vystupovat z anonymity. Takto jsem jej důvěrně poznal ve všech fázích jeho života: jako batole, školáka, člena Bakulovy družiny, podnikatele a nakonec penzistu. Byl spíš menší postavy, štíhlejší, až v pozdějším věku poněkud přibral na váze. Vlasy hladce sčesány dozadu. Vždy upravený. Vlastně se téměř v ničem nelišil od jiných lidí – až na ty chybějící ruce, čehož si kolikrát ostatní zpočátku ani nepovšimli.

Po tom všem, co jsem o bezrukém Frantíkovi zjistil a vypátral, po návštěvě řady míst, kde žil a podnikal, kde zemřel, a také u jeho hrobu, jsem se tak trochu začal považovat za jeho přítele.

A takto jsme spolu týden po týdnu, měsíc po měsíci usedali u šálku čaje nebo kávy k fiktivnímu rozhovoru a vzpomínání.

Tady je jeho příběh.

Richard Sobotka

I.

DĚTSTVÍ

V Jamném nad Orlicí se až k první chalupě jde málem po rovině. Potom však stále do kopce. Chalupy se zařezávají střechami do svahů úzkého sevřeného údolí, každá další jako by stála na střeše předchozí. Dnem protéká stružka potoka, voda poskakuje po kamenech, místy doslova padá, jako by se hrnula ze schodů.

Křížek u cesty, soška svatého, zatačka – pořád a pořád stoupání. Až konečně náves. Docela malá rovinka, jen místo pro školu a obecní úřad. Kostel už se nevešel. Sice stojí jen pár desítek metrů dál, ale abys hlavu pořádně zaklonil, když se chceš na něj podívat, tak vysoko je postaven na tom plácku ve stráni, patou na úrovni střechy dvoupatrové školní budovy.

Dva kilometry ostrého stoupání, a to je teprve polovina vesnice. K poslednímu domku to je další dva kilometry, pořád vzhůru tím sevřeným údolím, pořád kamsi nahoru.

Na počátku 20. století byla většina zdejších chalup dřevěných. Bídná obživa na málo úrodných políčkách, nebo při nevýnosném řemesle kartáčnictví. Za prací se chodilo do Jablonného nad Orlicí a do světa. Žilo se všelijak.

Jen kousek níž pod školní budovou stojí podnes zčásti dřevěná chalupa číslo popisné 19. V roce 1904 zde v podnájmu v jedné místnosti bydlela početná rodina Filipových. V mrazivém dnu 20. února právě tady přišel na svět jako šesté dítě chlapec. V tom domku nedaleko školy se začal odvíjet životní příběh chlapce, kterému dali jméno František, syna dělníka Štěpána Filipa a jeho ženy Marie.

Únor, studený měsíc. V Jamném nad Orlicí dvakrát studený. Kolikrát tady napadne sněhu, málem okna chalup zasypal. Sníh, mráz. Pořád je potřeba krmit kamínka dřívím, aby světnice nevychladla.

Matce Filipové přišla v těžké hodině na pomoc porodní bába.

„Už to bude,“ uklidňuje rodičku. A po chvíli dodá: „Hrne se na svět nějak zhurta, to bude kluk! Děvče by se ještě parádilo... Je to kluk! Jakže mu budeme říkat?“

Ale nepočká na odpověď. Po chvílce váhání křičící novorozeně omyje, pečlivě zabalí a podá matce. „Tady ho máš. Je to chlapec.“ A rychle se odvrátí.

Přispěchaly také sousedky. Lidé si musí navzájem pomáhat, zvláště ti nemajetní. Šestý přírůstek u Filipových není nic mimořádného, prostě jen další hladový krk, o který se bude potřeba postarat.

Po několik následujících dnů pečovaly sousedky o novorozeně. Umývaly chlapce. Balily do povijanu, aby urostl pěkně rovný, a takto zabaleného jej dávaly matce do jejího lože. Jen měly při tom divné oči. Buď mlčely, nebo odpovídaly vyhýbavě.

Všechno se zdálo být jako jindy, a přece...

Otec Štěpán pracoval jako dělník na pile u Vacků v nedalekém městečku Jablonné nad Orlicí. Matka Marie se starala o domácnost.

Rodný dům bezrukého Frantíka v Jamném nad Orlicí; přední část původní, zadní nová přestavba.

Filipovi byla rodina bohatá jen na potomky. Měli jich požehnaně, uživit pět dětí nebylo nijak snadné. Nejstarší syn Štěpán později tragicky zahynul, když mu bylo dvacet, František zemřel ještě jako dítě, pak ještě Marie, Josef a Anna. A teď v mrazivém a nevlídném únoru přišel na svět další přírůstek.

Ženské ze sousedství sice rodiče pomáhaly, ale uskakovaly očima.

„Co se tenkrát vlastně stalo?“ napadlo mě zeptat se Františka.

„Abych si něco z té události pamatoval, na to jsem byl přece jen příliš malý,“ možná by mi František odpověděl. „Až mnohem později, až v dospělosti jsem se dozvěděl, jak těžká chvíle to pro maminku byla.“

Matce připadalo divné, že jí podávají chlapce pořád jen v povijanu, vždycky tak natěsno uvázaného. Pokaždé viděla jen jeho drobnou tvářinku, dosud nikdy celého. Mateřská zkušenost s předchozími dětmi byla jiná, měla v rukou děti jako naháčky už od prvního dne.

Když už to trvalo kolikátý den, požádala porodní bábu: „Rozbal ho.“

Sousedky si vyměnily rychlý pohled.

Porodní bába se sklonila k chlapci. Jednou k tomu dojít beztak muselo. Rozvázala peřinku. „Tady ho máš,“ podala chlapce matce.

„Ježíšikriste!“ vydechla Marie nevěřičně. Chlapci scházely obě ruce, měl namísto nich jen takové knoflíky. Proč Bůh trestá vždycky právě ty nejchudší?

„Čáp mi ukousl ruce,“ zasmál se František. „Každému jsem to tak říkal, jen co jsem se trochu naučil mluvit, když se mne ptali, kde mám ruce. Prostě mi je ukousl čáp.“

Petrolejová lampa házela černé stíny po stěnách. Sousedky pozorovaly zděšení v Mariině tváři. Žádná z nich nepromluvila, přece všechny myslely na tu stejnou jedinou věc.

Chlapec neměl do života prakticky žádné vyhlídky. A pokud se dožije alespoň několika let, čeká jej jen samé trápení. I celou rodinu. Co s mrzáčkem? Když se narodí znetvořené telátko, nechá ho hospodář utopit, otrávit, nebo pojit hladem. Ale když se narodí znetvořené dítě?

I zdraví lidé se měli v chudém hornatém kraji co ohánět, aby se uživil. Natož mrzák bez rukou. Udělat zavčas, co je potřeba,

hned teď, jako se to dělá s ještě slepými koťaty. Utopit, pokud tvoreček ještě nic nechápe, nevnímá, jen křičí a křičí... Utopit ho...

Marie pomalu zabalila chlapce zpátky do povijanu, přivinula k sobě. „Jen tiše, malý, tiše, tiše,“ pochovala ho. Chlapec skutečně ztichl, usnul.

Báby stály kolem postele, tváře zarputilé, jako zlé sudičky. Mlčely. Čekaly.

Marie věděla, že mají pravdu. Chlapec bez rukou neměl pro život žádnou naději. Odstrkávaný, opovrhovaný. Bědný mezi nejbědnějšími. Žebrák prosící o almužnu.

Jenže ona byla matkou toho malého dvojnásob bezmocného stvoření. Konečné slovo musí vyjít z jejích úst.

„Protrpěla jsem mnoho,“ řekla po dlouhé chvíli tichým hlasem. „Uživila jsem pět dětí, uživím i jeho...“

„Tím zpečetila můj osud,“ pousmál se František. „A nikdy jsem jí za to, pro ni tak bolestné rozhodnutí, nepřestal být vděčný...“

A pokračoval.

„Byl to pro maminku jeden z nejtěžších okamžiků. Já jsem ho ovšemže příliš nevnímal, i když se právě mne bezprostředně dotýkal. Pro mne bylo vše od samého začátku jaksi naprosto samozřejmé. Ruce mi nijak zvlášť nescházely. A pokud snad někdy později přece ano, pak jsem se s tím musel chtě nechtě nějak vyrovnat.“

Chlapec se měl k světu. Většinu času zůstával v péči sourozenců. Nejstarší sestra Marie si libovala, jak dobře se bezruký chlapeček balí do peřinky: „Je jako váleček!“

„Jak se bude jmenovat?“ vyzvídali na rodičích.

Chlapec dostal jméno po svém zemřelém bratříčkovi – František. Tak se to v početných rodinách dělávalo, nikdo na tom neviděl nic špatného.

Mnoho času pečovat o chlapce v chudé rodině nezbývalo. Děti pomáhaly šít knoflíky, které byly pro rodiny v horách často jediným nevelkým příjmem. Někde se také zabývali podomáckou výrobou kartáčů, ale ani to mnoho neneslo.

„Většinou jsem zůstával sám,“ vzpomínal František. „Maminka mi později vyprávěla, že jsem si čas krátil olizováním palců u nohou.“

Aby chlapce zabavili, dávali mu do kolébky na hraní ostrouhané dřívko, nebo železnou lžičku. Někdy nedopatřením také malovaný hrníček, ten však málokdy Frantíkovu péči přežil, většinou skončil vedle malované kolébky na podlaze jako střepy.

„Takže jsem byl na tom v nejútlejším mládí vlastně stejně jako ostatní děti,“ zasmál se František. „Nepřišel jsem o žádnou zábavu.“

Čas ubíhal a chlapec se navzdory všem očekáváním měl čile k světu.

V rodině Filipových se pak narodilo ještě zdravé děvčátko, v pořadí sedmé dítě. Dostalo jméno Lidmila. A v dospělosti pak nejvíce ze všech sourozenců pomáhala bezrukému bratříčkovi Františkovi.

„Vy jste byl vůbec dost živé dítě,“ poznamenal jsem mezi dvojím srknutím čaje ze šálku.

„A jak!“ zasmál se František. „Nějaké ruce mi vůbec nechyběly.“

„Když jste se konečně vymanil z kolébky, musel jste se nejprve naučit chodit.“

„To ovšem byla těžká zkouška,“ poznamenal František. „Samozřejmě i tento příběh znám jen z vyprávění. Byly mi snad dva roky. Jiné děti v tom věku už dávno běhaly, však také měly ruce, mohly se chytit věcí kolem sebe, nebo něčí ruky, když se v umění chodit procvičovaly. Mne pořád jenom poponášeli, pokládali. Chytit se nebylo čím... Je k neuvěření, jak hodně člověk potřebuje ruce k tomu, aby se naučil chodit.“

V závěru toho léta přišly žně také do podhůří Orlických hor. Filipovi mlátili v otevřené stodole obilí. Klap klap klap klap... bušily cepy v pravidelném rytmu.

O Frantíka pečovala starší sestra Marie. I tak chtěla být dospělým po ruce, kdyby něco potřebovali, trochu pomáhat při té důležité práci, třeba jen s pokládáním snopů na mlat, nebo s odklizením vyláčené slámy. Přinesla chlapce do stoly. Oba chvíli mlatce zaujatě pozorovali. Pak Marie udělala na bezpečném místě ve slámě jamku a kluka do ní usadila. „Pěkně se dívej,“ pohládila Františka po tváři.

Všechno dění měl odtamtud rovnou na očích.

Tohle bylo pro klučinu něco! Rytmičtý klapot cepů: raz dva tři čtyři – raz dva tři čtyři...

„Ježišmarjá...!“ vykřikla náhle Marie.

Cepy rázem zmrtvěly. Co se stalo? Oči všech se jako na povel otočily k malému Františkovi.

Zhoupl se ve slámové jamce – najednou stál. Podařilo se mu to bez cizí pomoci. Vzápětí se na nejistých nohou vydal rovnou k mamince. Dva tři malé krůčky. Náhle se mu nohy podlomily, následoval krkolomný pád, až se všem zatajil dech. Neublížil si? Vždyť by se mohl při tom kotrmelci třeba i zabít!

To už byla u Frantíka maminka, popadla jej do náruče. „Ty jsi ale statečný chlapec!“ Tiskla ho, slzy v očích. „Sám ses naučil chodit, ty můj odvážný kluku. Když budeš chtít, všechno dokážeš!“

„Podnes mám z těch pádů čelo otlučené,“ pootáčel František hlavou, prohlížel si čelo v zrcadle.

Skutečně je měl plné hrbolů.

„Jakmile se mi jednou podařilo postavit na nohy, už jsem nedokázal jenom sedět nebo ležet. Pořád jsem zkoušel chodit. Zpočátku mi to moc nešlo a měl jsem vztek, že mi to nejde. Hlavu plnou modřin od všech těch pádů. Nakonec to přece šlo...“

Někomu by v jeho situaci úplně postačilo, že se naučil chodit. Pro Frantíka to byl teprve začátek. Vždyť právě chůze mu otevřela cestičku do jeho malého, ale kouzelného světa v okolí chalupy.

„Náš domek stál v ohbí divokého horského potoka,“ zasníl se František. „Celý můj tehdejší svět se rozprostíral od Neškudova mlýna až po poslední chalupu na horním konci Jamného. Sedával jsem na břehu, proutek mezi prsty pravé nohy, chytal pstruhy. Nechtěli brát. Tak jsem jen tak pozoroval bílou pěnu v peřeji, poslouchal bublání a šumění vody...“

„Přece jste celé dětství jen neproseděl na břehu Jamenského potoka. Na to jste byl příliš živé dítě,“ poznamenal jsem.

„Někdy ažaž,“ zasmál se František. „Dětství pro mne znamenalo stejné dobrodružství jako pro jiné děti. Brzy mne znali po celé vsi. Říkali mi, ‚špunte‘. Měl jsem na ně za to hanlivé rčení vztek, vždyť už jsem si připadal být tak veliký...“

Závěr léta patří v podhůří Orlických hor k nejkrásnější době. Frantík seděl s prutem zaklíněným mezi prsty nohou na břehu potoka.

Kolem běželi okrajem louky chlapci. „Co tam děláš, špunte?“ křikl kterýsi kluk z hloučku. „Jdeme pouštět draky, pojď s námi!“

Frantík odhodil prut, zanechal snění. Nechal říčku, ať si bublá, šumí a běží svou cestou. Vyskočil, rozběhl se za kluky. Pouštět draka, to bylo něco!

Na návrší pofukoval čerstvý vítr. Každý z kluků, od nejmenšího až po největšího, měl svého draka. Jenom Frantík ne. Párkrát přešlápl, loudal se pryč, slzy na krajíčku.

„Co jsi tak smutný,“ sklonil se k Frantíkovi učitel Citta.

„Dobrý den, pane učiteli,“ pozdravil Frantík zdvořile, jak ho to doma naučili, třebaže ještě nemusel, vždyť do školy nastoupí až o rok později. „Všichni kluci pouštějí draky, jenom já žádného nemám.“ Kde by také vzal na draka peníze? Doma rodiče pečlivě schovávali každou byt' sebemenší minci.

„No, když jsi tak pěkně pozdravil,“ potáhl se učitel Citta nejprve za špičku nosu, pak sáhl do kapsičky u vesty. „Tady máš pěťák,“ podaroval Frantíka.

„Děkuju!“ sevřel Frantík minci mezi prsty u nohou, poskakoval s ní jako zchromlý zajíc, pádil si koupit draka.

Už o chvíli se vrátil na svah. Provazem, omotaným kolem břicha, měl draka, málem většího než on, přivázaného na zádech.

Drak měl dlouhý ohon z červeného a bílého papíru, na konci veliký trapez. Namalovanou veselou tvář. Byl krásný.

„Jakpak vlastně dokázal bezruký chlapec pouštět draka?“ podivil jsem se. „Copak jste ruce vážně nepotřeboval?“

„Skutečně jsem si v té době vůbec neuvědomoval, že by mi ruce nějak scházely,“ odpověděl František.

„Ale byl jste bez rukou jiný...“

„Myslíte ošklivější než jiní?“ potřásl František hlavou. „O kráse lidského těla se u nás doma nehovořilo. Měli jsme v chalupě jen malé zrcadlo, takový střípek, příliš jsem se v něm nezhlížel. Ani o lidských končetinách maminka a sourozenci nikdy nevyprávěli. To, že nemám ruce, mi připadalo naprosto přirozené. Všechno bylo, jak má být, zkrátka téměř dokonalé.“

„A co ten drak?“

„Pouštěli ho za mne kluci. Nevadilo mi, že jsem svého draka nedržel. Stačil mi pohled na něj. Věděl jsem: ten drak je můj!“
A František se nad tou vzpomínkou šťastně usmál. „Byla to nádhera.“

Frantíka brzy znali ve všech jamenských chalupách nejen jako špunta, ale také jako pořádného uličníka.

„Byl jsem jako ostatní kluci,“ zasmál se František. „Naši nejoblíbenější zábavou bylo házení kamíneků. Brzy jsem v této disciplíně dosáhl takového mistrovství, že jsem dokázal vytlout v Jamném kdejaké okénko.“

Nejen to. Vyprávět by mohla i hraběnka a její klobouček, tenkrát v zámeckém parku v Kyšperku.*)

„Sama si o to řekla,“ zasmál se František. „Jednou v neděli mne maminka vzala na výlet. Kyšperk byl vyhlášené letoviště. V zámeckém parku jsme potkali paní hraběnku. Hned začala obdivovat mou dovednost. A když prý umím tak dobře házet, ať jí zkusím srazit kamínkem klobouček. Nebylo třeba říkat dvakrát. V házení kamíneků jsem byl mistr nad mistry. Hraběnka ani nemrkla, klobouček se válel v prachu cestičky.“

Maminka chlapcovu troufalost omlouvala, ale paní hraběnka se smála. Vždyť přece sama chtěla, ať jí Frantík své házečské umění předvede. Ještě ho za ten výkon podarovala různými sladkostmi...

Horší to bylo s házením kamíneků tenkrát později ve škole, to se pan řídící moc zlobil.

„To je ovšem svatá pravda,“ přikývl František. „To už jsem chodil do místní školy. O každé přestávce jsme se, celý náš klubovský gang, vyšplhali úzkou pěšinou vzhůru do strmé strání ke kostelu. Ten byl sice vzdálený od školy sotva tři desítky metrů, zato se vypínal na návrší tak strmém, že jeho pata byla na úrovni střechy dvoupatrové školní budovy. Obvykle jsme se odtud střefovali kamínky do chalupy, ve které jsme bydleli v podnájmu. Ale tenkrát někomu napadlo soutěžit, jestli někdo dokáže přehodit školní budovu. Možná by se to nepovedlo ani dospělému. Ze školáků nikomu. Kromě mne. Vyhrál jsem!“

*) Kyšperk, někdejší lázeňské město ve východních Čechách na Tiché Orlici; po r. 1950 název změněn na Letohrad.

Stál jsem tam tenkrát později v tom jarním dnu při návštěvě Jamného nad Orlicí, tam na návrší u paty kostela, díval se na střechu dvoupatrové školní budovy. Představoval si bezrukeho chlapce, který jediný střechu školy dokázal přehodit. Kdo z dnešních kluků ve vsi by to svedl?

„A navíc trefit tím kamínkem rovnou pana řídícího!“ chlubil se František.

Kostel Nejsvětější Trojice v Jamném n. O. byl postaven r. 1882.

Škola v Jamném nad Orlicí.

Za takovou lotrovinu někomu utrhnout obě ruce!

„Mně je trhat nemuseli,“ zasmál se František. „Já je neměl od narození...“

Trefit kamenem pana řídícího, to bylo velké provinění. Hned po odzvonění přestávky došlo na vyšetřování. Každý z chlapců, kteří se do školy hrnuli, byl zadržen a vyslýchán.

„Cože?“ Řídící učitel Josef Kotyza nevěřil vlastním uším, když se k rekordnímu hodu hrdě přihlásil Frantík. „Tys jediný přehodil školní budovu?“

Nakonec zůstalo jen u malého pokárání.

„Myslím, že pan řídící byl na mne trochu i hrdý,“ vzpomínal František. „Na to, že právě jeho školu navštěvuje bezruký chlapec, který dokáže kamenem přehodit školní budovu.“*)

V té době už Frantík navštěvoval jamenskou školu a počítal se mezi vrstevníky za chlapáka. Ani to nejmenší okénko v kdejaké dřevěné chalupě nebylo před ním v bezpečí. V házení byl prostě nejlepší z celé bandy kluků, co se držela kolem kostela.

„To bývaly krásné časy,“ zamyslel se František. „I později přišly, ale ty tehdejší patřily snad k nejkrásnějším ze všech.“

*) Řídící učitel Josef Kotyza tuto příhodu připomínal ještě ve třicátých letech, kdy učiteloval v Německé Rybné. Když malí žáčkové začali víc myslet na zlobení než na učení, říkával jim: „I vy, děti, byste měly znát bezrukého Frantíka a jeho heslo: Chci, a proto umím.“ A rozpovídal se o příhodách bezrukého chlapce. Děti ztichly a se zájmem naslouchaly.

Šest bezstarostných let uteklo jako voda. František vysedával na vyvýšenině u kostela, hleděl na střechu školy dole u svých nohou. Zanedlouho ji bude také navštěvovat, stane se školákem.

Těšil se.

Rodiče poslali bezrukého chlapce do první třídy místní obecné školy spolu s ostatními zdravými dětmi, jako by se nechumelilo.

„A co se mnou měli dělat?“ opáčil František.

Copak se o zdravotní stav malého mrzáčka, byť z chudé rodiny v zapadlé vesnici kdesi v horách, kde lišky dávají dobrou noc, nikdo nezajímal? Copak se o osud bezrukého chlapce nikdo nestaral?

Starala se matka Filipová. Utrápená běhala s chlapcem po doktorech. Jako by snad dokázali zázraky a pomocí nějaké mastičky mu mohli nechat ruce narůst.

Zvěst o bezrukém chlapci se roznesla. Ani lékaři nenechali takovou raritu bez povšimnutí. Prohlíželi mrzáčka, nevěřicně a zároveň bezradně kroutili hlavami. Pomocť bezrukému chlapci bylo nad jejich síly.

„Milá paní Filipová,“ odpovídali na nevyslovenou otázku nešťastné, uplakané ženy. „Příroda je v některých případech mocnější než nejjvyspělejší lékařská věda. Nejlépe bude umístit chlapce do nějakého ústavu, zařízeného pro pobyt postižených dětí. Pomůže se tak jemu samému, ulehčí se i rodině.“

Rodině by se sice ulehčilo, to byla pravda. Jenže Marie Filipová měla svou hlavu.

„Když jsem zdárně vychovala šest dětí, proč bych dobře nevychovala i sedmé?“

Dát chlapce do žádného ústavu nemínila.

František při té vzpomínce dlouho mlčky hleděl do potměného okna, které vytrvale máčel déšť.

„Tehdy jsem samozřejmě nic nechápal. Až později, kdy jsem na vlastní kůži poznal bídu takových zařízení. Teprve pak jsem mohl ocenit, co pro mne maminka svým rozhodnutím vykonala. Díky její tvrdohlavosti jsem nebyl ochuzen o nádherné dětství. Ani o školní docházku v Jamném. Po celý život jsem byl matce za to její bolestné rozhodnutí vděčný.“

Všechno bylo pro děti ve škole nové, nezvyklé. Velká třída, stěny bíle natřené vápnem. Široký stupínek a na něm učitelův stůl. Černá tabule. Plno školních lavic, svými rozměry akorát pro prvňáčky.

Děti se ztichle rozhlížely.

Venku za velkými okny rozmarně jiskřilo slunce, lákalo vyběhnout na pasínek. Jenže teď už na lajdání nezbude čas, leda až po vyučování a po domácích úkolech. A po práci doma, protože školák už je napůl dospělý člověk a musí být rodině něčím prospěšný.

Do třídy vešel muž vysoké a silné postavy. Většinou už ho znali, alespoň od vidění. Byl to pan učitel František Citta.

„Dobrý den, děti,“ pozdravil školáky. „Od dnešního dne se spolu budeme učit číst a psát, počítat, poznávat přírodu i svou vlast. To aby z vás vyrostli vzdělání, své rodině, obci a své vlasti prospěšní lidé.“

Tak začal pro prvňáčky nový život.

„Učitel Citta, člověk železné vůle, trpělivý, obětavý, přátelský,“ poznamenal František, „ten obyčejný venkovský kantor mi hodně pomohl. Během tří let mi dal pevné základy pro celý pozdější život.“

A co ostatní děti, jak mezi sebe přijaly bezrukého chlapce?

„Málem všechny jsem znal,“ pousmál se František. „Kamarádi. Přátelé. Hned mi pokaždé pomáhali s obouváním a s oblékáním. Patřil jsem k nim. Měli mne rádi. Byl jsem takový jejich talisman.“

Oči všech dětí visely na panu učiteli.

„Začneme psaním,“ řekl učitel Citta. „Nejprve si ukážeme, jak správně uchopit tužku. Potom zkusíme nakreslit rovnou čáru.“

Pro ostatní děti to ve skutečnosti nebylo žádné učení. Každý popadl tužku a už čmáral na papír, zpočátku, jak ho právě napadlo, pak se i ta čára začala trochu dařit.

Ale jak měl tužku uchopit bezruký Frantík? Zkoušel ji vzít do úst, to sice šlo, ale kreslit se tak příliš nedařilo. Stisknout ji pod bradu sice také dokázal, ale na psaní nebylo ani pomyslení. Což to zkusit nohou? Když dokáže tak dobře házet kamením... Vida, jde to! Jenom ta lavice byla na Frantíkovo nohopsání trochu nepohodlná.

„Sím, pane učiteli, smím se s tím malováním posadit na stupínek?“

Dostal svolení.

Usadil se na širokém stupínku. Tělíčko stočil do klubíčka. Prsty u pravé nohy přiskříply tužku, levou nohou přidržel papír. Už také kreslil čáry.

„Výborně!“ pochválil ho pan učitel.

„Ten široký školní stupínek jsem si zamiloval,“ usmíval se nad tou vzpomínkou František. „Byl pro to moje válení při pokusech naučit se psát dost široký, abych pořád nepadal a nedělal si boule na hlavě, jako tomu bylo u nenáviděné školní lavice. Chvillemi mi psaní a kreslení šlo, pak zase nešlo. Věřte, bylo pro mne opravdu těžké naučit mé nohy něčemu jinému, než jen házet kamení.“

Jednou, když vyučování skončilo, zavolal učitel na Frantíka. „Nechceš ještě chvilku zůstat? Vyzkoušíme si, jak by se ti psalo líp.“

Zkoušeli nejrůznější polohy. Učitel se na Frantíka díval hned z jedné, pak z druhé strany. Podpíral si bradu, přemýšlel. Radil chlapci, jak uchopit tužku, jak se posadit.

Tak tomu bylo málem po každém vyučování. Ostatní děti se rozprchly ze školy domů, ti dva zůstali ve třídě sami. Výsledek se brzy dostavil, Frantíkův pokrok ve psaní byl víc než patrný. Přesto nebyl učitel Citta stále s něčím spokojený.

„Posad' se sem,“ ukázal na podlahu před lavice, zešikma opřel před Frantíka rýsovací prkno. „Co teď, je to lepší?“

Psat' nohou na šikmou plochu bylo snazší. Učitel Citta si hned zaznamenal velikost desky a úhel zešikmení. Pak zase něco měřil, črtal, proměřoval, zaznamenával. Zkoušení nebralo konce.

Dokonce okresní lékař se jednou do školy dostavil. Vedl s panem učitelem vážnou řeč. Také on pozoroval Frantíka ze všech stran a úhlů, sledoval jeho pokusy s psaním.

A přišel se na Frantíka podívat také další pan doktor.

„Posad' se sem a napiš nějaká písmena,“ požádal chlapce.

Také on si stále něco črtal do notesu, zaznamenával. Strídavě nahlížel do poznámek, pak zase na Frantíka. Všechno to zkoušení a pokoušení, všelijaké psaní a čmáraní trvalo snad celou věčnost.